

НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ М.П. ДРАГОМАНОВА

АРТЮШИНА Марина Віталіївна

УДК 37.043

**ВЗАЄМОЗВ'ЯЗОК СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНИХ
ТА ДИДАКТИЧНИХ УМОВ
ГРУПОВОЇ НАВЧАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ СТУДЕНТІВ**

13.00.04 - теорія і методика професійної освіти

АВТОРЕФЕРАТ

дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата педагогічних наук

Київ 2000

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана в Київському національному економічному університеті Міністерства освіти і науки України.

Науковий керівник - доктор педагогічних наук, професор,

Козаков Віталій Андрійович

Київський національний економічний університет,
завідувач кафедри педагогіки та психології

Офіційні опоненти:

академік АПН України, доктор педагогічних наук, професор

Мороз Олексій Григорович,

Національний педагогічний університет імені М.П.Драгоманова,
завідувач кафедри педагогіки і психології вищої школи

кандидат психологічних наук, доцент

Коломінський Наум Львович,

Міжрегіональна академія управління персоналом,
завідувач кафедри психології

Провідна установа

Національний аграрний університет, кафедра педагогіки і психології, Кабінет Міністрів України, м. Київ

Захист відбудеться "12" жовтня 2000 р. о 14.30 годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 26.053.01 в Національному педагогічному університеті імені М.П.Драгоманова (01601, м. Київ, вул. Пирогова, 9)

З дисертацією можна ознайомитись у бібліотеці Національного педагогічного університету імені М.П.Драгоманова (01601, м. Київ, вул. Пирогова, 9)

Автореферат розісланий "11" вересня 2000 р.

Вчений секретар

спеціалізованої вченої ради

Приходько Ю.О.

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність дослідження. Принципові зміни, що відбуваються сьогодні в Україні (політичні, економічні, соціальні), не обходять і вищу школу, обумовлюючи необхідність суттєвого підвищення якості професійної підготовки майбутніх фахівців. Розвиток суспільства безпосередньо пов'язаний саме з ефективною діяльністю вищої школи, професійною компетентністю і особистісним розвитком її випускників. Саме тому вкрай необхідним є пошук шляхів підвищення ефективності навчального процесу у вищих закладах освіти, що спирається як на розробку нових підходів до навчання та виховання, так і на розширення можливостей вже відомих, традиційних форм і методів роботи.

В сучасній педагогіці активно використовуються групові форми навчання. Це обумовлено їх реальними можливостями щодо підвищення результативності і ефективності навчання і професійної підготовки, позитивним впливом на особистісний розвиток людини, її соціалізацію та професійне становлення. Проблемам наукового обґрунтування групових форм діяльності приділяється значна увага педагогів та психологів (Г.М.Андреева, Є.І.Головаха, А.О.Деркач, В.П.Казміренко, Я.Л.Коломінський, М.Б.Коротяєва, М.В.Ланге, К.Левін, А.С.Макаренко, С.Д.Максименко, В.О.Моляко, Р.С.Немов, Т.Ньюком, М.М.Обозов, Н.Ф.Осипова, А.В.Петровський, Ю.П.Правдін, Х.Тріпплет, Л.І.Уманський, Ю.Л.Ханін, М.Шеріф, О.Г.Ярошенко та інші). У той же час слабо досліджуються реальні соціально-психологічні умови навчання (індивідуальні особливості студентів, параметри та тенденції розвитку академічних студентських груп тощо) та їх вплив на групову навчальну діяльність студентів. Також недостатньо з'ясовано, як впливають дидактичні умови організації групової навчальної діяльності студентів (навчальні цілі, що досягаються, способи організації, розподіл функціональних обов'язків, засоби стимулювання, управління і корекції роботи груп, здійснення контрольної-оціночної діяльності тощо) на подальші процеси соціально-психологічного структурування в академічних студентських групах.

Якщо взяти до уваги психолого-педагогічну підготовку у вищих закладах освіти непедагогічного профілю, то дослідження як соціально-психологічних і дидактичних умов навчання, так і їх взаємозв'язку взагалі не проводилися. Частково це пов'язано з тим, що така підготовка введена відносно недавно і ще не набула нормативного характеру для студентів. Разом з цим, введення психолого-педагогічних дисциплін до навчального процесу у таких закладах є актуальним, адже це один із шляхів гуманізації навчання, а, крім того, надання студентам додаткової спеціальності викладача (наприклад, економіки) підвищує їх конкурентоздатність на ринку праці. Але студенти відповідних навчальних закладів не завжди сприймають психолого-педагогічну підготовку як актуальну та особистісно необхідну і формально ставляться до неї. За цих обставин актуальним є

пошук шляхів підвищення результативності навчання з цих дисциплін.

Недостатня розробленість визначених питань та їх актуальність зумовили вибір теми дослідження "Взаємозв'язок соціально-психологічних та дидактичних умов групової навчальної діяльності студентів". Тема дисертації затверджена Вченою радою Київського національного економічного університету (протокол № 6 від 27 березня 1997 р.) та узгоджена з Радою по координації наукових досліджень (протокол № 2 від 20 березня 2000 р.).

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Робота виконана згідно з тематичним планом науково-дослідної роботи інституту педагогіки і психології професійної освіти АПН України, відділу теорії і практики педагогічної майстерності за темою "Концептуальні засади психолого-педагогічної підготовки вчителів у сучасних умовах (питання теорії і технології)" РК № 0197I006397 та планом науково-дослідної роботи кафедри педагогіки та психології Київського національного економічного університету 1997-2000 рр. "Ефективність педагогічної освіти в економічному університеті: цілі, зміст, методи, форми".

Мета дослідження: виявити взаємозв'язок соціально-психологічних і дидактичних умов групової навчальної діяльності студентів і довести, що на цій основі можливо підвищити результативність навчання з дисциплін психолого-педагогічного циклу у вищих закладах освіти непедагогічного профілю.

Об'єктом дослідження є групова навчальна діяльність студентів вищих закладів освіти непедагогічного профілю у процесі вивчення психолого-педагогічних дисциплін.

Предмет дослідження - взаємозв'язок соціально-психологічних і дидактичних умов групової навчальної діяльності студентів.

Основна гіпотеза дослідження. Якщо існує взаємозв'язок соціально-психологічних і дидактичних умов групової навчальної діяльності студентів, то підвищення результативності навчання з дисциплін психолого-педагогічного циклу у вищих закладах освіти непедагогічного профілю можна забезпечити, створюючи такі дидактичні умови, які б враховували наявні особливості структурування академічних студентських груп і сприяли надалі їх позитивному розвитку.

Для досягання мети і перевірки гіпотези були поставлені такі дослідницькі **завдання**:

1. З'ясувати теоретико-методичні основи соціально-психологічних та дидактичних умов групової навчальної діяльності студентів.
2. Дослідити соціально-психологічні умови навчання студентів у вищих закладах освіти непедагогічного профілю.
3. Виявити взаємозв'язок соціально-психологічних та дидактичних умов групової навчальної діяльності студентів при вивченні психолого-педагогічних дисциплін.
4. Розробити і експериментально перевірити такі дидактичні умови групової навчальної діяльності студентів, що базуються на наявних соціально-психологічних особливостях академіч-

них студентських груп і сприяють підвищенню результативності навчання з психолого-педагогічних дисциплін у вищих закладах освіти непедагогічного профілю.

Відповідно до поставлених завдань застосовувались **такі методи дослідження**: теоретичний аналіз, узагальнення та порівняння (виявлення стану досліджуваної проблеми, підходів до організації групової навчальної діяльності студентів, визначення основних понять дослідження), спостереження (виявлення особливостей діяльності студентів при вивченні психолого-педагогічних дисциплін), психологічне діагностування за методиками "Коректурна проба", "Парні асоціації", "Утворення складних аналогій", "Словесний лабіринт", "Фактори тривожності у навчанні", "Формула темпераменту", "Індивідуальна структура мотивів навчання", "Спрямованість особистості", "Тип особистості" Кейрсі, "Тест міжперсональних стосунків" Лірі (дослідження індивідуальних особливостей студентів), соціометрія (виявлення тенденцій структурування академічних студентських груп), вивчення продуктів діяльності (аналіз успішності навчання, рейтингових оцінок діяльності студентів при вивченні психолого-педагогічних дисциплін), анкетування (з'ясування ставлень студентів до професійної підготовки, педагогічної діяльності, психолого-педагогічних дисциплін), експертне оцінювання (оцінка якості виконання студентами навчальних завдань), формуючий експеримент (організація пролонгованої професійно спрямованої дидактичної гри з врахуванням соціально-психологічних умов навчання), статистичні методи обробки експериментальних даних (розрахунок середніх величин, дисперсії, медіани, кореляційний аналіз, методи порівняння первісних статистик).

Теоретико-методологічну основу дослідження складала положення системного підходу як засобу аналізу соціальних об'єктів (Б.Г.Ананьєв, В.Г.Афанасьєв, О.С.Беспалько, В.С.Кузьмін, Б.Ф.Ломов, К.К.Платонов); про сутність особистості, закономірності її становлення та розвитку, роль навчання у процесі особистісного становлення (О.О.Бодальов, Л.С.Виготський, В.В.Давидов, Г.С.Костюк, С.Д.Максименко, В.О.Моляко, С.Л.Рубінштейн), про єдність свідомості і діяльності, активність суб'єкта у процесі діяльності і соціальної взаємодії (К.О.Абульханова-Славська, П.Я.Гальперін, О.В.Запорожець, О.М.Леонтьєв), про закономірності функціонування та розвитку соціальних груп, соціально-психологічне забезпечення педагогічного процесу (Г.М.Андрєєва, О.В.Брушлінський, Є.І.Головаха, А.О.Деркач, В.П.Казміренко, Я.Л.Коломінський, Н.Л.Коломінський, А.С.Макаренко, Р.С.Немов, М.М.Обозов, А.В.Петровський, В.А.Семиченко, Л.І.Уманський), про закономірності, принципи, форми і методи дидактичного процесу (А.М.Алексюк, Ю.К.Бабанський, В.І.Бондар, І.Ф.Харламов, М.Д.Ярмаченко), з основ професійної підготовки студентів (А.О.Абдулліна, С.І.Архангельський, А.Й.Капська, В.А.Козаков, О.Г.Мороз, О.В.Скрипченко, Р.І.Хмілюк, М.І.Шкіль).

Етапи дослідження. Дослідження проводилося впродовж 1995-2000 років у три етапи. На першому етапі (1995-97 рр.) вивчалася наукова і методична література, результати наукових дос-

ліджень з проблем організації групової навчальної діяльності студентів, її дидактичних та соціально-психологічних умов. Визначалися і обґрунтовувалися основні поняття, критерії та показники вимірювання відповідних явищ. Розроблялася методика вивчення взаємозв'язку соціально-психологічних та дидактичних умов групової навчальної діяльності студентів. На другому етапі (1997-98 рр.) проводилося дослідження наявних соціально-психологічних умов навчання, виявлявся їх взаємозв'язок з дидактичними умовами групової навчальної діяльності студентів. На третьому етапі (1998-2000 рр.) обґрунтовувалися, експериментально перевірялися і впроваджувалися у практику викладання психолого-педагогічних дисциплін такі дидактичні умови групової навчальної діяльності студентів, на основі яких мали проявлятися позитивні соціально-психологічні тенденції та зростати результативність навчання.

Експериментальною базою дослідження був Київський національний економічний університет (КНЕУ). Експериментальними дослідженнями охоплено 685 студентів 25 академічних студентських груп.

Наукова новизна дослідження. Теоретично обґрунтовано і експериментально доведено взаємозв'язок соціально-психологічних і дидактичних умов групової навчальної діяльності студентів. Показано, що на основі такого взаємозв'язку можливо підвищити результативність навчання з дисциплін психолого-педагогічного циклу у вищих закладах освіти непедагогічного профілю. Розроблено дидактичні умови групової навчальної діяльності студентів, які враховують наявні особливості структурування академічних студентських груп і сприяють надалі їх позитивному розвитку. Створено теоретичну і методичну базу для подальших наукових досліджень взаємозв'язку соціально-психологічних і дидактичних умов навчальної діяльності студентів: визначено і обґрунтовано основні поняття дослідження, розкрито зміст соціально-психологічних та дидактичних умов групової навчальної діяльності студентів, розроблено методика вивчення взаємозв'язку соціально-психологічних і дидактичних умов навчання, запропоновано систему критеріїв результативності навчального процесу. Вперше серед факторів впливу на соціально-психологічне структурування академічних студентських груп розглядається комплекс індивідуальних психологічних властивостей студентів та розмір груп.

Практична значущість дослідження. Розроблено і впроваджено у навчальний процес викладання психолого-педагогічних дисциплін у вищих закладах освіти непедагогічного профілю такі дидактичні умови групової навчальної діяльності студентів, які враховують наявні соціально-психологічні особливості академічних студентських груп, сприяють їх подальшому розвитку і на цій основі забезпечують підвищення результативності навчання. Запропоновано нові методичні прийоми соціально-психологічних досліджень: модифіковано формулу розрахунку соціометричного індексу інтегративності групи, введено новий соціометричний показник - однорідності індивідуальних соціометричних статусів.

Впровадження результатів дослідження здійснено у процесі психолого-педагогічної підготовки майбутніх спеціалістів у Київському національному економічному університеті, у ході якої студенти отримують додаткову спеціальність - "викладач економіки". Висновки та рекомендації щодо застосування групової навчальної діяльності студентів з опорою на взаємозв'язок її соціально-психологічних і дидактичних умов, методик дослідження результативності навчальної діяльності студентів, вивчення її соціально-психологічних та дидактичних умов впроваджено у навчальний процес Київського інституту Військово-повітряних Сил, Кримського гуманітарного інституту. Впровадження підтверджується відповідними актами.

Особистий внесок здобувача. Розроблено і впроваджено ряд практичних занять з дисциплін "Основи психології та педагогіки" та "Психологія діяльності і навчальний менеджмент" з використанням групових форм навчальної діяльності студентів (теми: "Пам'ять", "Емоції", "Темперамент", "Характер", "Діяльність і індивідуально-психологічні властивості особистості", "Особистісні фактори ефективної діяльності", "Освітньо-вікові групи і навчання"). Розроблено та адаптовано до цілей та завдань професійної підготовки дидактичні ігри "Прояв індивідуально-типологічних рис особистості в екстремальній ситуації прийняття спільного рішення", "Соціально-психологічні фактори ефективності спільної діяльності", "Моделювання педагогічної діяльності". Підготовлено навчально-методичні посібники з організації самостійної роботи студентів "Дослідження індивідуальних особливостей навчально-пізнавальної діяльності", "Дослідження особистості студента як суб'єкта майбутньої професійної діяльності" (авторський внесок - розробка загальної концепції організації самостійної роботи студентів, визначення цілей та уніфікація структури навчальних завдань, адаптація методичного матеріалу та розробка засобів інтерпретації отриманих результатів).

Вірогідність наукових результатів дослідження забезпечується методологічною обґрунтованістю вихідних положень, всебічним теоретичним аналізом проблеми, яка розглядається, значною вибіркою досліджуваних, коректним використанням адекватних предмету дослідження методів, поєднанням якісного та кількісного методів обробки для отримання достовірних даних, позитивними результатами формуючого експерименту.

Апробація результатів роботи. Основні теоретичні та практичні положення роботи доповідались на засіданнях кафедри педагогіки та психології, Всеукраїнської науково-практичної конференції "Університетська педагогічна освіта: Досвід, проблеми і перспективи розвитку" (м. Сімферополь, 1996 р.), Міжнародних наукових конференціях: "Концепція гуманізму в становленні та розвитку національної професійної освіти" (м. Одеса, жовтень 1997 р.), "Теоретичні та методичні засади формування культури студентської та учнівської молоді" (м. Київ, жовтень 1997 р.), "Університетська педагогічна освіта як шлях гуманізації суспільства" (м. Київ, квітень 1999 р.), науково-методичних конференціях: "Контроль навчання в забезпеченні якості освіти" (м. Київ, лютий

1996 р.), "Запровадження сучасних технологій навчання в КНЕУ" (м. Київ, листопад 1998 р.), "Університетський рівень освіти: зміст та напрями забезпечення" (м. Київ, лютий 1998 р.).

Публікації. За темою дисертації опубліковано 10 наукових праць, із яких 4 - у фахових наукових виданнях, затверджених ВАК України, 9 праць - одноосібні, загальний обсяг надрукованих праць - 3,5 друкованих аркушів.

Структура й обсяг роботи. Дисертація складається з вступу, двох розділів, висновків, списку використаних джерел, додатків. Рукопис дисертації містить 195 сторінок машинописного тексту, у тому числі: 34 таблиці на 5 сторінках, 10 ілюстрацій на 4 сторінках, список використаних літературних джерел (207 найменувань) на 16 сторінках та 27 сторінок - додатки.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДИСЕРТАЦІЇ

У **вступі** обґрунтовано актуальність проблеми, що зумовила вибір теми дослідження, виокремлено об'єкт і предмет дослідження, сформульовано мету роботи, провідну гіпотезу дослідження та задачі, розкрито методологічні засади та методи дослідження, висвітлено наукову новизну, теоретичне і практичне значення отриманих результатів, наведено дані про результати роботи, їх впровадження у практику навчання.

У **першому розділі "Теоретико-методичні основи групової навчальної діяльності студентів"** здійснюється аналіз проблем професійної підготовки у сучасній вищій школі, розглядається історія розвитку досліджень групової навчальної діяльності та її застосування у навчальному процесі вищих закладів освіти. Визначаються та обґрунтовуються основні поняття дослідження. Розкриваються соціально-психологічні та дидактичні умови навчання. Обґрунтовується система критеріїв та показників результативності навчальної діяльності студентів. Описується методика вивчення взаємозв'язку соціально-психологічних і дидактичних умов групової навчальної діяльності студентів.

Численними дослідженнями з педагогіки та психології вищої школи доведено, що використання групових форм навчання сприяє вирішенню ряду актуальних проблем професійної підготовки: підвищенню ефективності та результативності навчання та виховання, забезпеченню особистісного розвитку студентів, їх соціалізації та професіоналізації. Аналіз наукової літератури з цих питань показав, що у дослідженнях соціальних психологів виявлений вплив окремих структурно-формальних особливостей групи і існуючих у ній відносин на ефективність спільної діяльності (К.Левін, В.Д.Гончаров). Досліджується і зворотній вплив спільної діяльності на формування взаємовідносин у групах (А.В.Петровський, Л.І.Уманський). Серед досягнень педагогів у плані дослідження групової навчальної діяльності: визначення принципів колективоутворення, керування організаційними процесами у малих групах (Б.В. Беляєв, П.П.Блонський, А.С.Залужний,

А.С.Макаренко), вплив навчальних груп на хід і результати індивідуальної діяльності, розвиток індивідуальних особливостей студентів (П.Г.Лузан, О.Є.Ляпунова, Н.А.Мирошніченко, В.О.Моляко, Н.Ф.Осипова, О.Ю.Приходько, Л.М.Яворовська). Доведено вплив групової навчальної діяльності на успішність навчання (Н.В.Клюєва, О.Г.Ярошенко), ефективність професійної підготовки (І.Г.Максименко, Н.М.Севельєва). В той же час у сучасних дослідженнях у сфері професійної підготовки слабо вивчаються соціально-психологічні умови навчання, практично відсутні рекомендації з керування цими факторами за допомогою створення спеціальних дидактичних умов навчальної діяльності студентів. Недостатня наукова розробленість даної проблеми обумовила необхідність дослідження взаємозв'язку соціально-психологічних і дидактичних умов групової навчальної діяльності студентів.

В роботі було визначено і обгрунтовано основні поняття дослідження: *навчальна діяльність* - як специфічний вид людської діяльності, прямо спрямованої на зміну її суб'єкта (приріст досвіду того, хто навчається); *спільна навчальна діяльність* - як організована система активності тих, хто навчається, їх взаємопов'язаної діяльності, прямо спрямованої на зміну їх досвіду; *групової навчальна діяльність студентів* - як форма їх спільної навчальної діяльності у складі малих груп.

Під соціально-психологічними умовами навчання розглядалися особливості академічної студентської групи та фактори, що впливають на її структурування. Академічна студентська група - це реальна соціальна група, утворена за формально-організаційним принципом (для здійснення навчальної діяльності студентів з отримання ними вищої освіти). Структуру академічної студентської групи складають студенти та їх поєднання у малі групи певними взаємними відносинами (формального та неформального характеру). Традиційний процес навчання, побудований переважно на індивідуальному сприйнятті і переробці навчальної інформації, мало впливає на соціально-психологічне структурування академічних груп, тому у них переважає неформальний статусний розподіл за особистими симпатіями-антипатіями. Через академічну групу відбувається соціалізація студентів - процес становлення особистості, навчання та засвоєння цінностей, норм, установок, зразків поведінки, притаманних даній професійній спільності, суспільству у цілому. Результатом соціалізації є заняття людиною місця у соціальній структурі - соціального положення чи позиції. Це соціальне положення відповідає певному статусу і зумовлює виконання людиною тієї чи іншої соціальної ролі (моделі поведінки). Провідним суб'єктом групової навчальної діяльності вважається мала група, характерними ознаками якої є невеликий кількісний склад, спільна соціальна діяльність і безпосереднє міжособистісне спілкування.

При аналізі дидактичних умов розглядалися загальні і специфічні особливості групових форм навчання. Групової навчальна діяльність реалізується за такими етапами: підготовчий (аналіз наявних та створення необхідних умов навчання, формулювання навчальних цілей та завдань, вибір способів навчання, проектування розподілу студентів за підгрупами та ролями, планування

послідовності роботи); вступно-мотиваційний (повідомлення про тему та призначення діяльності, зацікавлення студентів, інструктаж, розподіл студентів за підгрупами та ролями, забезпечення необхідними матеріалами); операційно-пізнавальний етап (виконання завдань, поточне керування і корекція роботи студентів); контрольно-оціночний етап (перевірка якості виконання завдань, аналіз ходу і результатів). Змістовне наповнення кожного з цих етапів визначається конкретними навчальними завданнями та умовами. В цілому можна виділити такі форми групової навчальної діяльності як індивідуально-групову (індивідуальна робота здійснюється паралельно чи по черзі з груповою), парно-групову, фронтально-групову, групову. За характером зв'язку між підгрупами у виконанні навчальних завдань розрізняють: кооперативно-паралельну (групи одночасно виконують завдання, які в сукупності призводять до досягання спільного результату), кооперативно-послідовну (групи послідовно виконують завдання, які у сукупності призводять до досягання спільного результату), змагально-паралельну (групи одночасно виконують однакові чи незначно відмінні завдання, і змагаються у досяганні певного результату за визначеними критеріями) і змагально-послідовну (групи послідовно виконують однакові чи незначно відмінні завдання, і змагаються у досяганні певного результату за визначеними критеріями) види групової навчальної діяльності. За тривалістю реалізації групову навчальну діяльність можна розглядати як локалізовану у межах одного навчального заняття, та пролонговану, що відбувається протягом декількох навчальних занять.

На основі теоретичного аналізу припущено, що між соціально-психологічними і дидактичними умовами групової навчальної діяльності існує взаємозв'язок, врахування якого може позитивно впливати на підвищення результативності навчальної діяльності студентів. Розроблено методику, яка дозволяє експериментально підтвердити наявність такого взаємозв'язку. Показниками соціально-психологічних умов навчання обрано індивідуальні властивості студентів, особливості структурування та розмір академічних груп. Неформальний статусний розподіл у групах запропоновано виміряти за методом соціометрії, який дозволяє виявити і кількісно оцінити характер та ступінь взаємин між членами групи у процесі міжособистісної взаємодії, визначити індивідуальний соціометричний статус і позицію кожного студента. Соціометричні позиції студента у групі розподілено на "соціально сприятливу" ("зірки" та "визнані") та "соціально несприятливу" ("прийняті" та "ізолювані") категорії. Критерієм соціометричного вибору визнано обрання одногрупників для спільній навчальній діяльності. Показниками особливостей структурування в академічній групі визначено: частку студентів різних соціометричних категорій і позицій, індивідуальний і груповий соціометричний статус, статусну однорідність групи, групові соціометричні індекси (згуртованість, референтність, інтегративність, експансивність), уточнено формулу розрахунку індексу інтегративності групи.

Факторами соціально-психологічного структурування в академічних студентських групах

обрано індивідуальні властивості представників різних соціометричних позицій (біологічно зумовлені якості, особливості психічних процесів, параметри спрямованості, важливі для міжособистісної взаємодії особистісні риси, особливості навчальної діяльності студентів) та розмір академічних студентських груп. Визначено методичну базу їх дослідження (психодіагностичні методики, програма аналізу продуктів діяльності та спостереження).

Доведено, що підсумковим критерієм якості навчальної діяльності в межах проведеного дослідження доцільно вважати *результативність* як ступінь досягання когнітивних і афективних навчальних цілей. Вихідними даними для розрахунку результативності навчання обрано успішність навчальної діяльності студентів, ставлення до профілю підготовки, самооцінку набутих педагогічних вмінь, задоволеність навчальною діяльністю, соціометричні показники. Успішність навчальної діяльності запропоновано визначати за рейтинговою системою, що включає поточний і підсумковий облік оцінок студентів за виконання теоретичних і практичних робіт (як аудиторних, так і самостійних). Обґрунтовано необхідність розрахунку показників прямого та непрямого ставлення студентів до профілю підготовки (основної фахової чи педагогічної). Запропоновано методику дослідження задоволеності студентів навчанням з дисциплін психолого-педагогічного блоку.

В розділі наводиться опис статистичних методів для опрацювання результатів експериментального дослідження: розрахунок середніх величин, дисперсії, медіани, кореляційний аналіз (за коефіцієнтом рангової кореляції Спірмена), методи порівняння первісних статистик. Для виявлення значущості розбіжності між певними показниками, у тому числі і результативними, визначаються відповідні статистичні критерії.

В другому розділі дисертації "**Дослідження взаємозв'язку соціально-психологічних і дидактичних умов групової навчальної діяльності студентів**" описуються та аналізуються виявлені тенденції соціально-психологічного структурування академічних студентських груп, доводиться взаємозв'язок соціально-психологічних особливостей академічних груп та дидактичних умов навчальної діяльності студентів, обґрунтовуються і експериментально перевіряються дидактичні умови підвищення результативності навчання з дисциплін психолого-педагогічного циклу.

Дослідження стану соціально-психологічного структурування академічних студентських груп за традиційних умов навчання показало, що поряд із значною кількістю студентів, що складають соціально сприятливу категорію (51 %), є багато студентів соціально несприятливих соціометричних позицій (49 %). Привабливість студентів для спільної навчальної діяльності залежить від їх індивідуальних властивостей: статі, типу темпераменту, особистісних рис, спрямованості, успішності навчання, відвідування занять. Для ілюстрації у табл. 1 відображено виявлені розбіжності представників різних соціометричних категорій.

Характеристики представників різних соціометричних категорій

Властивості	Особливості представників різних соціометричних категорій	
	соціально сприятливої	соціально несприятливої
Стать	- значно переважають жінки	- значно переважають чоловіки
Темперамент	- більша кількість сангвініків	- більша кількість флегматиків та меланхоліків
Риси особистості	- виражені підлеглість, залежність, дружелюбність, альтруїзм	- виражені авторитарність, егоїстичність, агресивність, підозрливість
Особистісна тривожність та її фактори	- тривожність нижча, більше зумовлена міжособистісними стосунками	- тривожність вища, більше зумовлена навчанням
Мотиви навчання	- більше виражені мотиви пізнання, набуття професії, соціального визнання, спілкування	- більше виражені мотиви саморозвитку, значний вплив мають зовнішні стимули
Успішність навчання	- вища за всіма формами навчання	- нижча за всіма формами навчання
Відвідування занять	- стабільне	- періодичне

З'ясовано особливості соціально-психологічного структурування у групах з різною кількістю студентів. Невеликий розмір навчальних груп сприяє більшій взаємності студентів у стосунках. У більших за чисельністю групах студенти роблять більше виборів, які, однак, не завжди є взаємними, спостерігається більша диференціація, розподіл на малі групи.

Показано, що соціально-психологічні особливості помітно впливають на результативність навчальної діяльності. Популярніші студенти демонструють вищу успішність майже за всіма формами навчальної діяльності, як поточної, так і підсумкової (рис. 1).

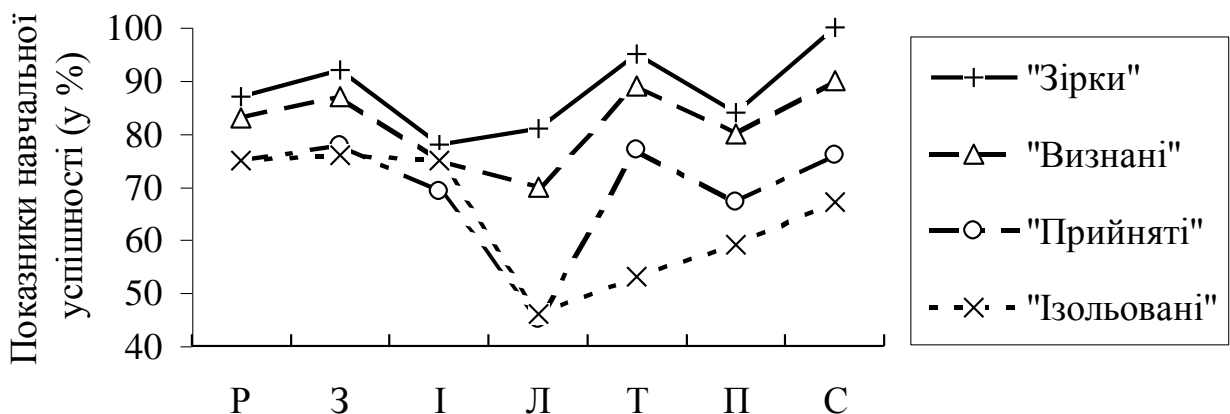

Рис. 2.2 Навчальна успішність студентів різних соціометричних категорій

Умовні позначення: Р- рейтинг - кількість балів, набраних в середньому представниками різних соціометричних позицій за весь курс; З - за диференційований залік; І - за іспит; Л - за виконання завдань за матеріалами лекцій; Т - за роботу з теоретичним матеріалом; П - за роботу на практичних заняттях; С - за самостійну роботу.

Успішність поточної навчальної діяльності є кращою у групах, де вище взаємність, менше ізолюваних індивідів, вибори розподіляються рівномірніше. Соціально-психологічні ознаки академічних груп впливають і на ставлення студентів до певних аспектів професійної підготовки. Групи, в яких зв'язки між студентами є більш взаємними, відрізняються більшою єдністю, однорідністю у своїх ставленнях до професії "викладач", психолого-педагогічних дисциплін.

Результати теоретичного аналізу та констатуючого експерименту дозволили припустити, що організація групової навчальної діяльності студентів з опорою на взаємозв'язок її соціально-психологічних і дидактичних умов може підвищити результативність вивчення психолого-педагогічних дисциплін. Було визначено конкретні рекомендації з поліпшення соціально-психологічного розподілу в академічних групах під час застосування групових форм навчальної діяльності студентів:

- при виборі способів групової роботи враховувати кількість студентів в академічних групах (у великих групах краще застосовувати завдання кооперативного типу, оскільки конкуренція помітно поглиблює наявні у таких групах процеси диференціації);
- рівномірно розподіляти студентів з різними індивідуально-психологічними особливостями за підгрупами;
- утворювати приблизно однакові за кількістю учасників підгрупи;
- пропонувати різні за змістом завдання, щоб сприяти конструктивному прояву будь-яких індивідуально-психологічних властивостей студентів;
- для кооперативно-паралельних та кооперативно-послідовних групових форм роботи розподіляти студентів на невеликі підгрупи (по 4-5 осіб), змагально-паралельного і змагально-послідовного типу - на більші підгрупи (по 6-7 та більше);
- при здійсненні розподілу студентів за ролями враховувати їх індивідуально-психологічні властивості, і так проектувати розподіл групових ролей, щоб надати можливість прояву студентам з різними індивідуально-психологічними властивостями;
- створювати оптимальне співвідношення керування і самокерування роботою підгруп під час виконання студентами групових завдань;
- під час проведення групової навчальної діяльності постійно застосовувати рефлексивні прийоми, підтримуючи зворотній зв'язок із студентами про хід і результати групової навчальної діяльності.

Було підтверджено, що локальні форми групової роботи позитивно впливають на актив-

ність та зацікавленість студентів, процеси соціально-психологічного структурування. Спільно виконуючи навчальні завдання, студенти мають можливість проявити свої здібності, краще пізнати один одного, а отже підвищити свою соціальну позицію у групі. Розвиваються вміння викладати та відстоювати свою думку, не підкорятись тиску групи та інші. Але такі форми роботи не надають можливості у повній мірі використати соціально-психологічне структурування у групі для підвищення результативності навчання. Активно працюють лише деякі студенти, бо обмеженість часу не надає можливості прояву ініціативи і творчості всіх учасників. Більшість навчального часу витрачається на розподіл обов'язків та безпосереднє виконання завдань, а рефлексивні обговорення (яке є найціннішим для аналізу ефективності створених дидактичних умов) часто не проводяться. Крім того, дуже важко проконтролювати та оцінити індивідуальну участь кожного студента у груповій взаємодії, що також знижує зацікавленість студентів в активному включенні у діяльність, заважає прояву їх індивідуальних якостей, формуванню адекватної оцінки й самооцінки.

Для подолання цих недоліків використано пролонговану професійно спрямовану групову форму організації навчання. У ході формуючого експерименту створено комплекс дидактичних умов з опорою на наявні соціально-психологічні особливості академічних груп. Студентам була запропонована дидактична гра "Моделювання педагогічної діяльності", в якій вони повинні були у складі малої групи самостійно підготувати та провести одне практичне заняття за темою "Психологічні особливості навчання різних освітньо-вікових категорій". Студентська академічна група розподілялася на підгрупи, кожна з яких готувала заняття про особливості навчання осіб певної вікової категорії: "молодші школярі", "підлітки", "старшокласники", "студенти", "дорослі". В середині кожної підгрупи студенти розподілялися за ролями, що відповідали певним педагогічним функціям: "методист" (загальна організація навчання і формулювання навчальних цілей), "ведучий" (узгодження дій всіх інших учасників на занятті, стимулювання навчальної діяльності), "лектор" (надання інформаційного повідомлення з теми), "практик" (закріплення знань і формування практичних вмінь з теми), "асистент" (забезпечення наочності на занятті), "контролер" (перевірка досягнення навчальних цілей).

При здійсненні такої гри створювалися такі дидактичні умови, які враховували рекомендації щодо позитивного впливу групової навчальної діяльності на академічні студентські групи. Перспектива сформувати у ході такої гри сукупності професійно-педагогічних вмінь зумовлювала серйозне і відповідальне ставлення до роботи більшості студентів, а запропоновані групові ролі надавали можливість проявити себе студентам з різними індивідуально-психологічними властивостями. Делегування студентам керівних функцій, виконання кожним з них окремої ролі, розгорнута система контрольно-оціночної діяльності, що дозволяла оцінити індивідуальний внесок кожного студента у груповий результат, стимулювали активну, творчу діяльність всіх учасників. Пролонгованість цієї гри на декілька занять дозволяла приділити достатньо часу для рефлексив-

ного аналізу її ходу і результатів кожним студентом.

Для розкриття позитивного впливу впроваджених дидактичних умов у табл. 2 наведено динаміку результативності навчальної діяльності студентів в експериментальних і контрольних групах.

Таблиця 2

Зрушення показників результативності навчальної діяльності студентів експериментальних і контрольних груп (у %)

Показники результативності	Контрольні групи	Експериментальні групи
1. Навчальна успішність студентів за різними формами навчання:		
– виконання завдань за матеріалами лекцій	+ 6 %	+ 20 %
– робота з теоретичним матеріалом	- 13 %	+ 3 %
– робота на практичних заняттях	- 21 %	+ 13 %
– виконання самостійної роботи	- 18 %	- 1 %
2. Ставлення до певного профілю професійної підготовки		
– пряме ставлення до основної спеціальності	+ 4 %	- 4 %
– непряме ставлення до основної спеціальності	+ 13 %	+ 41 %
– пряме ставлення до додаткової спеціальності "викладач економіки"	+ 5 %	+ 32 %
– непряме ставлення до додаткової спеціальності" викладач економіки"	+ 15 %	+ 20 %
3. Соціально-психологічні показники структурування в академічних групах.		
– згуртованість	- 9 %	+ 7 %
– референтність	+ 1 %	+ 5 %
– експансивність	- 16 %	+ 3 %
– інтегративність	- 4 %	+ 5 %
– частка студентів соціально сприятливих соціометричних категорій	- 15 %	+ 15 %
– статусна однорідність	0	+ 1 %
– середній груповий статус	- 2 %	+ 2 %

З таблиці видно, що в експериментальних групах покращилися майже всі показники ре-

зультативності навчання. Студенти почали краще працювати на практичних та лекційних заняттях. Підвищилося їх позитивне ставлення до психолого-педагогічних дисциплін та спеціальності "викладач економіки". І хоча певні зрушення спостерігалися і у контрольних групах, зміни, що відбулися у ставленні студентів експериментальних груп до педагогічної професії, виявилися більш значними. Така організація навчання позитивно вплинула і на самі академічні групи. Позитивні зрушення в експериментальних групах спостерігалися з усіх показників, на відміну від контрольних груп, в яких помічено лише незначне зростання референтності, а інші показники навіть дещо погіршилися.

Таким чином, результати формуючого експерименту довели, що групова навчальна діяльність, побудована на основі взаємозв'язків її соціально-психологічних і дидактичних умов, стає більш результативною: спричиняє позитивний вплив на академічну успішність студентів, поліпшує ставлення студентів до дисципліни і профілю підготовки, позитивно впливає на процеси соціально-психологічного структурування в академічних студентських групах.

У **висновках** узагальнено основні результати дослідження та викладено основні його положення:

1. Хоча численними дослідженнями в галузі психології та педагогіки доводиться вплив соціально-психологічних і дидактичних умов навчання на результати навчальної діяльності студентів, ці напрями наукового пошуку найчастіше проводяться відокремлено один від іншого. На сьогоднішній день залишається не виявленим, як впливають специфічні соціально-психологічні умови навчального процесу на хід і результати застосування групових форм навчальної діяльності. Також не з'ясовано вплив дидактичних умов на подальший соціально-психологічний розвиток академічних студентських груп. Зроблено припущення, що знаходження і впровадження в навчальний процес дидактичних умов групової навчальної діяльності студентів з опорою на наявні соціально-психологічні тенденції може підвищити результативність навчання, що є особливо необхідним при викладанні психолого-педагогічних дисциплін у вищих закладах освіти непедагогічного профілю.

2. На основі теоретичного аналізу виявлено нечіткість у науковому трактуванні деяких значущих для дослідження понять. Для подолання цих розбіжностей був конкретизований психолого-педагогічний зміст понять: "навчальна діяльність", "спільна навчальна діяльність", "групова навчальна діяльність", соціально-психологічні умови навчання", "дидактичні умови навчання".

3. Теоретично обґрунтовано та експериментально підтверджено, що взаємозв'язок соціально-психологічних і дидактичних умов групової навчальної діяльності студентів може бути виявлений на основі з'ясування статистичної залежності показників соціально-психологічної структури академічних студентських груп і результативності навчальної діяльності студентів. Розроблена методика вивчення взаємозв'язку соціально-психологічних і дидактичних умов групової на-

вчальної діяльності студентів.

4. Виявлено тенденції соціально-психологічного структурування академічних студентських груп за традиційних умов навчання у вищих навчальних закладах освіти непедагогічного профілю. З'ясовано, що стихійне соціально-психологічне структурування академічних студентських груп є не досить сприятливим. Дослідженням виявлено значну кількість студентів з незадовільними соціальними позиціями. З'ясовано сукупність об'єктивних і суб'єктивних факторів, що впливають на соціальні позиції студентів: стать, індивідуальні особливості пізнавальних процесів, характер мотивації навчання, особистісні якості, відвідування занять, успішність навчання. Установлено особливості соціально-психологічного структурування в групах з різною кількістю студентів. Виявилось, що невеликий розмір навчальних груп сприяє більшій взаємності студентів в стосунках. В більших за чисельністю групах студенти роблять більше виборів, які, однак, не завжди є взаємними, спостерігається більша диференціація, розподіл на малі групи.

5. Доведено наявність взаємозв'язку соціально-психологічних і дидактичних умов групової навчальної діяльності студентів. Експериментально підтверджено, що реалізація дидактичних умов групової навчальної діяльності залежить від наявних соціально-психологічних особливостей академічних груп, їх соціальної структури та факторів, що впливають на тенденції її подальшого розвитку. В свою чергу, використання групових форм роботи впливає на розвиток студентських груп, результативність навчальної діяльності студентів в процесі вивчення психолого-педагогічних дисциплін. Аналіз параметрів такого взаємозв'язку показав, що певні соціально-психологічні показники детермінують різні форми навчальної діяльності студентів. Групи, в яких стосунки між студентами є менш взаємними, показують більші успіхи на іспитах, в той час як поточна навчальна діяльність краща у групах з більшою взаємністю виборів, меншою кількістю ізолюваних індивідів, більшою статусною однорідністю. Соціально-психологічні особливості академічних студентських груп найменш впливають на успішність самостійної роботи студентів, найбільше - на успішність роботи на лекційних і практичних заняттях. Групи з більшою взаємністю стосунків між студентами проявляють більш однорідне ставлення до навчання.

6. Розроблено і експериментально перевірено доцільність впровадження в практику викладання психолого-педагогічних дисциплін у вищих закладах освіти непедагогічного профілю дидактичних умов групової навчальної діяльності студентів з опорою на наявні соціально-психологічні тенденції. На основі дослідження наявного стану та факторів структурування досліджених академічних студентських груп запропоновано конкретні рекомендації з поліпшення соціально-психологічного розподілу в академічних групах під час застосування групових форм навчальної діяльності студентів. Створення відповідних дидактичних умов при застосуванні групових форм роботи на окремих заняттях з дисциплін психолого-педагогічного циклу позитивно вплинуло на активність та зацікавленість студентів навчанням, сприяло прояву їх здібностей,

кращому взаємному пізнанню в групі, розвитку педагогічних вмінь.

7. Виявлено, що найбільшу ефективність щодо підвищення результативності навчання, активізації навчальної діяльності студентів, підвищення мотивації вивчення психолого-педагогічних дисциплін у вищих навчальних закладах непедагогічного профілю мають пролонговані форми групового навчання. Застосування пролонгованих, професійно спрямованих групових форм навчання надає додаткові можливості щодо підвищення результативності навчальної діяльності студентів шляхом моделювання майбутньої професійної діяльності, делегування викладачем управлінських функцій підгрупам студентів при організації і проведенні практичних занять; розгорнутої системи контролю і оцінювання навчання. Порівняння результативності навчальної діяльності експериментальних і контрольних груп підтвердило, що групова навчальна діяльність, побудована на врахуванні взаємозв'язків її соціально-психологічних і дидактичних умов, підвищує результативність навчальної діяльності студентів в процесі вивчення психолого-педагогічних дисциплін в вищих закладах освіти непедагогічного профілю: позитивно впливає на академічну успішність студентів, поліпшує ставлення студентів до навчальної дисципліни і профілю підготовки в цілому, до педагогічної професії, покращує процеси соціально-психологічного структурування в академічних студентських групах.

В цілому, результати здійсненого експериментального дослідження дозволяють стверджувати, що протиставлення колективного і індивідуального підходів в процесі навчання певною мірою є штучним, адже, з одного боку, індивідуальний підхід до організації навчання неможливий без врахування статусних позицій студентів в академічних студентських групах, а з іншого - звернення до групових форм роботи буде неефективним, якщо ігноруються індивідуальні та типові особливості студентів, які знаходяться на різних статусних позиціях.

В подальших дослідженнях проблеми, що вивчалася, пропонується продовжувати розгляд впливу групової навчальної діяльності на навчання, особистісний розвиток та професійне становлення студентів, особливо при впровадженні інноваційних методів навчання, що сьогодні вводяться в навчальний процес вищих закладів освіти без достатньої психолого-педагогічної експертизи.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ АВТОРОМ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

1. Артюшина М.В. Академічна студентська група як фактор соціалізації і навчальної діяльності студентів // Соціалізація особистості: Збірник наукових праць. - К.: НПУ, 1999. - С. 64-69.
2. Артюшина М.В. Індивідуально-психологічні особливості студентів як фактор соціально-психологічного структурування академічної групи // Педагогічна наука та мистецтвознавство на межі століть: Зб. наук. праць. // Проблеми сучасного мистецтва і культури. / За ред.

Г.Є.Гребенюка. - Харків: Книж. видавництво "Каравела", 1999. - С. 92-97.

3. Артюшина М.В. Індивідуально-психологічні передумови рольової поведінки студентів в процесі виконання групових навчальних завдань // Організація та зміст становлення професійної підготовки в умовах національної системи освіти: Зб. наук. праць // Проблеми сучасного мистецтва і культури / За ред. Г.Є.Гребенюка. - Харків: Книж. видавництво "Каравела", 1999. - С. 3 - 9.

4. Артюшина М.В. Соціально-педагогічні аспекти самостійної роботи студентів // Професійна підготовка бакалаврів у закладах другого рівня акредитації: Гуманізація і гуманітаризація навчального процесу: Збірник наукових праць // Проблеми сучасного мистецтва і культури. - Харків: Книж. видавництво "Каравела", 2000. - С.80-84.

5. Артюшина М.В. Процеси соціально-психологічного структурування в академічній студентській групі як об'єкт навчальної рефлексії // Проблеми освіти: Наук. - метод. зб. / Кол. авт. - К.: Наук.- метод. центр вищої освіти, 1999. - Вип. 19. - С. 103-107.

6. Козаков В.А., Семиченко М.В. До проблеми оцінки ефективності навчання у малих групах / Контроль навчання в забезпеченні якості освіти / Матеріали науково-методичної конференції 1 лютого 1996 року. - К.: КНЕУ, 1997. - С.104-107. - Емпірично перевірено методику вимірювання навчальної ефективності при застосуванні групових форм організації навчання.

7. Артюшина М.В. Соціально-статусна категоризація студентських груп: психологічний аспект / Університетський рівень освіти: зміст та напрями забезпечення / Матеріали науково-методичної конференції 3 лютого 1998 року. - К.: КНЕУ, 1998. - С. 103-106.

8. Артюшина М.В. Врахування соціально-психологічних особливостей академічних студентських груп в умовах непрофільної підготовки педагогічних працівників / Допрофесійна підготовка учнівської молоді в контексті реалізації цільової комплексної програми "Вчитель": Збірник науково-практичних матеріалів Всеукраїнської конференції в 3-х частинах 8-10 квітня 1998 року. Частина 2. - Дніпропетровськ, 1998. - С. 159 - 163.

9. Артюшина М.В. Комплексна технологія викладання психолого-педагогічних дисциплін у непрофільному вузі / Запровадження сучасних технологій навчання в КНЕУ: Збірник матеріалів науково-методичної конференції 18-20 листопада 1998 року. - К.: КНЕУ, 1999. - С. 147-151.

10. Артюшина М.В. Врахування структурних особливостей академічної студентської групи під час викладання психолого-педагогічних дисциплін у непрофільних вузах / Університетська педагогічна освіта як шлях гуманізації суспільства: Матеріали доповідей Міжнародної науково-практичної конференції 21-23 квітня 1999 року. Ч.1. - К.: КНЕУ, 1999. - С. 117-121.

АНОТАЦІЇ

Артюшина М.В. Взаємозв'язок соціально-психологічних та дидактичних умов групової навчальної діяльності студентів. - Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук за спеціальністю 13.00.04 - теорія і методика професійної освіти. - Національний педагогічний університет імені М. П. Драгоманова, Київ, 2000.

Дисертація присвячена питанням організації групової навчальної діяльності студентів з метою підвищення ефективності процесу навчання у вищій школі. У роботі розкривається сутність поняття "групової навчальної діяльності", обґрунтовуються й експериментально перевіряються показники і критерії результативності індивідуальної і групової навчальної діяльності студентів. Виявлено тенденції соціально-психологічного структурування академічних студентських груп. Доведено, що не тільки індивідуально-психологічні особливості, але й позиції студентів у структурі групи впливають на результати їхньої навчальної діяльності. Визначено взаємозв'язок між соціально-психологічними і дидактичними умовами групової навчальної діяльності, обґрунтовані й експериментально підтверджені шляхи використання цього взаємозв'язку для підвищення результативності навчальної діяльності студентів. Рекомендації з організації групової навчальної діяльності студентів мають загальний характер і можуть використатись при вивченні різних предметів. Основні результати дослідження впроваджуються у навчальний процес вищих навчальних закладів.

Ключові слова: групової навчальної діяльності, академічна студентська група, соціально-психологічна структура академічної студентської групи, індивідуально-психологічні особливості студентів, взаємозв'язок соціально-психологічних та дидактичних умов групової навчальної діяльності, результативність навчальної діяльності студентів, дидактичні засоби підвищення результативності навчання.

Артюшина М.В. Взаимосвязь социально-психологических и дидактических условий групповой учебной деятельности студентов. - Рукопись.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата педагогических наук по специальности 13.00.04 - теория и методика профессионального образования. - Национальный педагогический университет имени М.П. Драгоманова, Киев, 2000.

Диссертация посвящена вопросам организации групповой учебной деятельности студентов с целью повышения эффективности процесса обучения в высшей школе. В работе показывается, что учебная деятельность студентов будет более результативной, если при применении групповых форм обучения использовать взаимосвязь между ее социально-психологическими и дидактическими условиями.

Групповая учебная деятельность определяется как форма совместной учебной деятельности студентов, которая осуществляется в составе малой группы. Среди критериев результативности учебной деятельности, в том числе и групповой, рассматривается не только формальный результат

- учебная успеваемость, но и психологические и социально-психологические изменения в субъектах учебной деятельности.

Под социально-психологическими условиями понимаются особенности академической студенческой группы и факторы, которые влияют на ее структурирование. Дидактическими условиями групповой учебной деятельности являются специфические учебные цели, формы организации, средства стимулирования, управления и коррекции работой малых групп, осуществление контроля и оценивания результатов групповой деятельности, определение и распределения групповых обязанностей.

Совершенствуется методика изучения социально-психологических условий обучения (введено понятие социометрической однородности академической группы, уточнена методика расчета социометрических показателей). Выявлены тенденции социально-психологического структурирования академических студенческих групп, доказано влияние индивидуально-психологических особенностей студентов на позиции студентов в структуре группы и результативность их учебной деятельности.

Впервые научно обоснована взаимосвязь социально-психологических и дидактических условий групповой учебной деятельности, которая может использоваться на каждом этапе группового взаимодействия: подготовительном, вводно-мотивационном, операционально-познавательном и контрольно-оценочном. Позитивное влияние на результативность групповой учебной деятельности оказывают такие дидактические условия, как создание оптимального соотношения внешнего педагогического воздействия и самоуправления в организации учебной деятельности студенческих подгрупп, применение текущей и завершающей рефлексии, оптимальная комплектация групп по количественному составу и психологическим особенностям их участников, распределение функциональных обязанностей в соответствии с психологическими склонностями студентов. Показано, что дополнительные возможности относительно позитивного влияния на академические студенческие группы и входящих в них студентов имеют пролонгированные, профессионально ориентированные формы организации групповой учебной деятельности, в которых применяется делегирование управленческих функций подгруппам студентов при организации и проведении занятий, развернутая система контрольно-оценочной деятельности, основными субъектами которой являются сами студенты и студенческие группы.

Сравнение разнообразных показателей результативности учебной деятельности экспериментальных групп с аналогичными показателями контрольных групп до и после эксперимента позволила установить, что групповая учебная деятельность, построенная с опорой на социально-психологические ее условия, позитивно влияет на социально-психологические параметры академических групп, повышает текущую успеваемость учебной деятельности студентов и улучшает их отношение к процессу психолого-педагогической подготовки в высших учебных заведениях

непедагогического профиля. Рекомендации по организации групповой учебной деятельности студентов имеют общий характер и могут использоваться при изучении различных предметов. Основные результаты исследования внедряются в учебный процесс высших учебных заведений.

Ключевые слова: групповая учебная деятельность, академическая студенческая группа, социально-психологическая структура академической студенческой группы, индивидуально-психологические особенности студентов, взаимосвязь социально-психологических и дидактических условий групповой учебной деятельности, результативность учебной деятельности студентов, дидактические средства повышения результативности обучения.

Artiushina M.V. The mutual connection of social-psychological and didactic conditions of students' group teaching activity. - Manuscript.

Thesis for a candidate's degree by speciality 13.00.04 - Theory and Methodic of professional education. - National Pedagogical University named by M.P.Dragomanov, Kyiv, 2000.

Dissertation is dedicated to the problem of students' group training activity organization, for raising the effectiveness of a teaching process in the higher school. The thesis reveals the essence of concept "group training activity", theoretically grounded and experimentally checked up indicators and criteria of the resultativeness of students' individual and group training activity. Tendencies of the social-psychological structure of the students' academic group are discovered. It was proved, that not only individually-psychological differences, but also students' positions in a structure of the group influence on the results of their learning. It was developed the mutual connection between social-psychological and didactic conditions of students' group teaching activity, clarified and experimentally confirmed the ways of using of this mutual connection for the raising the resultativeness of the students' training activity. Recommendations on the organization of students' group training activity have common character and may be used for the realization of different subjects. The main results of researches have been including in the learning process at colleges.

Key words: group training activity, students' academic group, social-psychological structure of the students' academic group, individually-psychological differences of students, the resultativeness of the students' training activity, mutual connection of social-psychological and didactic conditions of students' group teaching activity, didactic means for raising the resultativeness of the learning.